Invoering van de meldcode in de jeugdzorg

Inspectie Jeugdzorg

Utrecht, april 2013

Samenvatting

Eind december 2012 heeft de Inspectie Jeugdzorg via een digitale vragenlijst een inventariserend onderzoek uitgevoerd bij de organisaties die onder haar toezicht vallen naar de invoering van een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en de aanwezigheid van een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) van medewerkers. De wettelijke verplichting om een meldcode te hebben gaat in op 1 juli 2013.

Doel van het inventariserend onderzoek is om zicht te krijgen op de mate waarin organisaties een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling hebben ingevoerd. Hiermee wil de inspectie de organisaties alert maken op het belang van het gebruik van een meldcode en de invoering hiervan stimuleren. Het onderzoek betreft een nulmeting naar de mate waarin de organisaties eind 2012 een meldcode hebben ingevoerd. Daarnaast dient uit dit onderzoek duidelijk te worden in welke mate organisaties aangeven te beschikken over een VOG van hun medewerkers die contact hebben met cliënten[1].

De centrale onderzoeksvragen van het onderzoek luiden:

1. In hoeverre hebben organisaties een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling ingevoerd als bedoeld in de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling?

2. In hoeverre beschikken organisaties volgens eigen opgave over een (actuele) VOG van hun medewerkers die contact hebben met cliënten?

De respons van het onderzoek bedraagt 100%; 94 organisaties hebben de vragenlijst ingevuld.

De beantwoording van de onderzoeksvragen luidt:

1. Bijna driekwart (72%) van de organisaties heeft aangegeven een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling te hebben ingevoerd, als bedoeld in de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Dertien procent heeft aangegeven alleen een meldcode Kindermishandeling te hebben. De organisaties die hebben aangegeven nog niet over een meldcode te beschikken (15%), hebben (op één na) aangegeven hier in 2013 wel over te beschikken.

2. Het merendeel (87%) van alle organisaties geeft aan te beschikken over een VOG van hun medewerkers die contact hebben met cliënten. Negenendertig procent van de organisaties vraagt periodiek (eenmaal per 3, 4, of 5 jaar) een VOG van alle daarvoor in aanmerking komende medewerkers.

[1] Met cliënten worden jeugdigen en ouders bedoeld.

De inspectie vindt het een positief resultaat dat een groot deel van de organisaties die onder haar toezicht vallen aangeeft over een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling te beschikken, of hier in 2013 over te zullen beschikken. Dit laat zien dat het merendeel van de organisaties zich bewust is van de meerwaarde die een meldcode kan hebben bij het signaleren en handelen in geval van (een vermoeden van) kindermishandeling, en heeft geanticipeerd op de wettelijke verplichting daarvan. Ook positief is dat het merendeel van de organisaties aangeeft over een VOG te beschikken van alle medewerkers die contact hebben met cliënten.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding

In het najaar van 2008 kondigden de toenmalige staatssecretaris van VWS, de minister van Justitie en de minister van Jeugd en Gezin een wetsvoorstel aan waarin aan organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren de plicht wordt opgelegd om een meldcode te hanteren voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Vooralsnog is het hebben van een meldcode nog niet wettelijk verplicht. De wetswijziging is op 5 februari 2013 aangenomen door de Tweede Kamer en vervolgens naar de Eerste Kamer gestuurd.[2] De wet treedt op 1 juli 2013 in werking.

De aanleiding om de meldcode verplicht te stellen is dat er op grote schaal huiselijk geweld en kindermishandeling voorkomt. Naar schatting hadden in 2010 ruim 118.000 kinderen te maken met kindermishandeling.[3] Het zo tijdig mogelijk signaleren van kindermishandeling en huiselijk geweld is daarom van groot belang. De meldcode ondersteunt professionals en organisaties bij het signaleren en handelen in geval van (een vermoeden van) kindermishandeling. Het doel is dat sneller en adequater hulp kan worden ingezet bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling, zodat dit geweld stopt.

Het belang van het werken met een meldcode wordt ook benadrukt door de commissie Samson, in het onderzoek naar seksueel misbruik (een vorm van kindermishandeling).[4] In het rapport stelt de commissie Samson dat het, ook voor professionals, moeilijk is om signalen van mogelijk seksueel misbruik op te pikken en om deze signalen te bespreken met kinderen en hun ouders.

In 2009 heeft het ministerie van VWS een Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling opgesteld, dat instellingen kunnen gebruiken om een meldcode voor hun eigen instelling of sector op te stellen. Het basismodel bevat een stappenplan voor het handelen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De vijf stappen van het basismodel zijn:

- Stap 1: In kaart brengen van signalen;
- Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van het AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) of het SHG (Steunpunt Huiselijk Geweld);
- Stap 3: Gesprek met de cliënt;
- Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling;
- Stap 5: Beslissen: Hulp organiseren of melden.

---

[2] Op 5 maart 2013 heeft de Eerste Kamer besloten dat de wet meldcode wordt behandeld als hamerstuk. Dit betekent dat er geen vragen over de wet zijn gesteld en dat alle partijen van de Eerste Kamer er mee akkoord kunnen gaan.

3 Kindermishandeling in Nederland anno 2010: De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen. (2011, L. Allink, e.a.).

[4] Omringd door zorg en toch niet veilig: seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen 1945 tot heden. (Rapport commissie Samson, 8 oktober 2012).

Ook heeft de rijksoverheid een Toolkit Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling samengesteld, met onder meer een implementatiechecklist voor managers.[5]

De inspectie heeft besloten om eind 2012 een inventariserend onderzoek naar de invoering van een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling uit te voeren en niet te wachten met het toezicht totdat de wet is ingevoerd. De inspectie vindt het belangrijk om zicht te krijgen op de mate waarin de organisaties die onder haar toezicht vallen een meldcode hebben ingevoerd. De inspectie wil de betrokken organisaties hiermee alert maken op het belang van de meldcode en hen stimuleren om tot de invoering van een meldcode over te gaan. Het onderzoek betreft een nulmeting naar de mate waarin de organisaties eind 2012 een meldcode hebben ingevoerd.

Bij het inventariserend onderzoek naar de meldcode heeft de inspectie besloten ook na te gaan in hoeverre organisaties over een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) beschikken van hun medewerkers die contact hebben met cliënten[6]. De voormalige staatssecretaris van VWS heeft namelijk (in oktober 2012) bekend gemaakt dat medewerkers in de jeugdzorg voortaan een VOG moeten hebben.[7] Het invoeren van deze verplichting is bedoeld om geweld en misbruik door medewerkers te bestrijden.

Het onderzoek
De inspectie heeft in december 2012 aan alle organisaties waarop zij toezicht heeft en die contact hebben met cliënten een digitale vragenlijst gestuurd over de invoering van de meldcode. Aan deze organisaties is gevraagd om de vragenlijst in te vullen met als peildatum 1 december 2012.

De twee centrale onderzoeksvragen luiden:

1. *In hoeverre hebben organisaties een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling ingevoerd als bedoeld in de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling?*

   Hierbij zijn de volgende onderzoeksthema's geformuleerd:
   - de *inhoud* van de aanwezige meldcode;
   - de *eindverantwoordelijkheid* voor de beslissing om al dan niet te melden (bij AMK of Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG));
   - de *evaluatie* van het gebruik van de meldcode.
   - de aanwezigheid van een (of meer) *aandachtsfunctionaris(sen)* kindermishandeling en huiselijk geweld;
   - de *scholing* van medewerkers in het gebruik van de meldcode (met specifieke aandacht voor vroegsignalering en het bespreken van signalen met kinderen en ouders);

[5] Checklist meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling: Checklist voor managers bij de implementatie van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (VWS, maart 2012).
[6] Met cliënten worden jeugdigen en ouders bedoeld.
[7] Nota van wijziging van het wetsvoorstel verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, VWS, 33062, 8 oktober 2012.

2. *In hoeverre beschikken organisaties volgens eigen opgave over een (actuele) VOG van hun medewerkers die contact hebben met cliënten?*

Leeswijzer

Dit rapport geeft de resultaten weer van het inventariserend onderzoek. In Hoofdstuk 2 beschrijft de inspectie de bevindingen van het onderzoek en in Hoofdstuk 3 staat de beantwoording van de onderzoeksvragen, conclusies en aandachtspunten. In de bijlage staat een toelichting op de instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen.

Hoofdstuk 2 Bevindingen

In dit hoofdstuk beschrijft de inspectie de respons en de bevindingen van de digitale uitvraag naar de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG).

2.1 Respons

De inspectie heeft in december 2012 aan alle organisaties waarop zij toezicht houdt en die contact hebben met cliënten een digitale vragenlijst gestuurd over de invoering van de meldcode. Deze organisaties is gevraagd om de vragenlijst in te vullen met als peildatum 1 december 2012.
Alle organisaties voor wie dit van toepassing is, hebben de vragenlijst ingevuld, hetgeen een respons van 100% betekent (zie tabel 1). Enkele organisaties hebben geen vragenlijst ingevuld, omdat zij bijvoorbeeld onderdeel zijn van een grote instelling en een gezamenlijke meldcode hebben (zie de bijlage voor een nadere toelichting).

Tabel 1

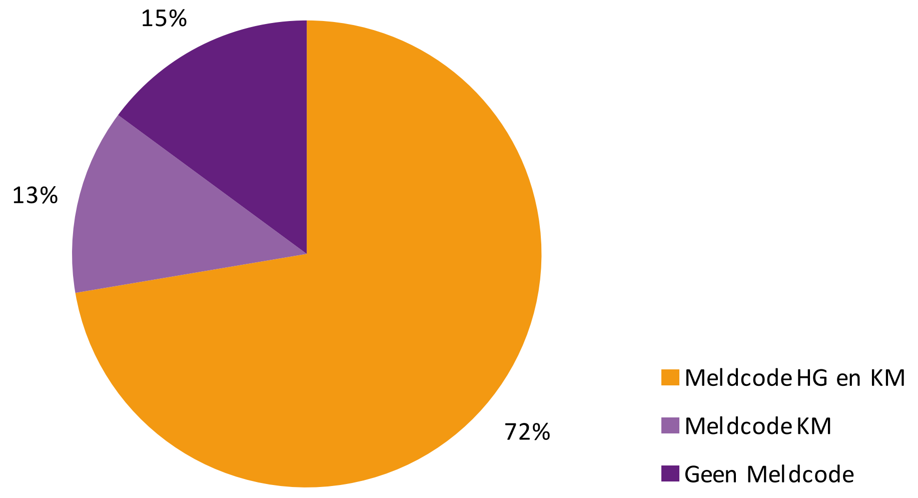
Respondenten	
Type organisatie	**Aantal**
Bureau Jeugdzorg	14
Justitiële Jeugdinrichting	6
Landelijk Werkende Instelling[8]	6
Organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp (incl. JeugdzorgPlus)	64
Raad voor de Kinderbescherming (Landelijk Bureau)	1
Schippersinternaat	3
Totaal	**94**

2.2 Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling

Aanwezigheid meldcode

Van de 94 organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld, geeft bijna driekwart (72%) aan over een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling te beschikken en 13% alleen over een meldcode Kindermishandeling (zie Figuur 1). Van de 14 organisaties die (nog) geen meldcode hebben (15%), zeggen 12 in 2013 een meldcode te gaan gebruiken. Eén organisatie gaat het Basismodel Meldcode aanpassen aan de eigen organisatie en één organisatie (die weinig jeugdzorg biedt) zegt nog niet te weten wanneer zij de meldcode invoert.

[8] Dit zijn: Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Nidos, Leger der Heils Jeugdzorg en Reclassering, SGJ Christelijke Jeugdzorg, de William Schrikker Groep en het Joods Maatschappelijk Werk.

Figuur 1 ***Heeft uw organisatie een meldcode?*** **(N=94)**

De vijf stappen in de meldcode

Van de 80 organisaties die aangeven over een meldcode te beschikken, geeft nagenoeg iedereen (98%) aan de vijf stappen van het Basismodel in hun meldcode te hebben opgenomen.[9]
Eén instelling geeft aan drie stappen van het Basismodel niet in zijn meldcode te hebben overgenomen en één instelling heeft één stap uit het Basismodel anders geformuleerd.

Zeven organisaties hebben naast de vijf stappen uit het Basismodel, nog stap(pen) toegevoegd, te weten:

- evaluatie en/of nazorg (4);
- weging of eigen hulpaanbod passend is (1);
- plan van aanpak opstellen en uitvoeren (1);
- weging hulpaanbod binnen Jeugdzorg of GGZ (1).

Eindverantwoordelijkheid m.b.t. de beslissing om te melden

De overgrote meerderheid (96%) van de 80 organisaties die aangeven over een meldcode te beschikken, heeft binnen de eigen organisatie de eindverantwoordelijkheid belegd met betrekking tot de beslissing om "al dan niet te melden bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG)". Deze eindverantwoordelijkheid is meestal belegd bij een functioneel leidinggevende, een gedragsdeskundige of een aandachtsfunctionaris kinder-mishandeling en huiselijk geweld.

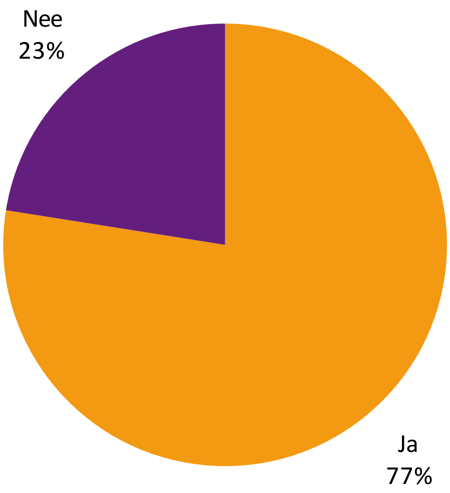
[9] De hierna volgende resultaten over de meldcode hebben betrekking op deze 80 organisaties.

Evaluatie

Bijna alle organisaties evalueren het gebruik van de meldcode of gaan dit in 2013 of 2014 doen (97%). Twee organisaties (3%) evalueren niet.

Scholing

Van de 80 organisaties die aangeven over een meldcode te beschikken, antwoordt ruim driekwart dat medewerkers getraind zijn of worden om de meldcode te kunnen hanteren. Dit betreft zowel uitvoerend medewerkers, gedragsdeskundigen als functioneel leidinggevenden (zie Figuur 2).

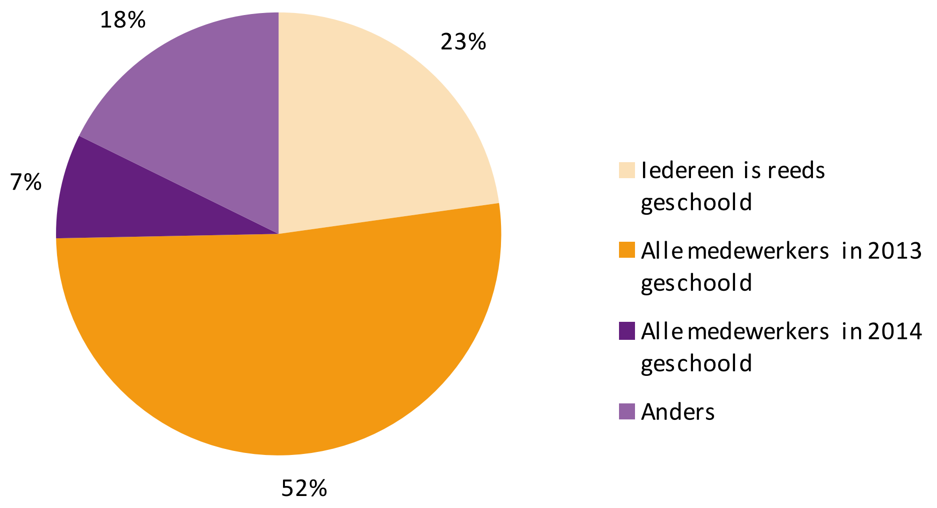

Figuur 2 *Worden/zijn medewerkers getraind om de meldcode te kunnen hanteren?* (N=80)

Bijna een kwart van de organisaties geeft aan dat, op de peildatum 1 december 2012, alle medewerkers die contact hebben met cliënten geschoold zijn in het gebruik van de meldcode. De helft van de organisaties verwacht dat in 2013 alle medewerkers die contact hebben met cliënten zijn geschoold en enkele organisaties verwachten dat dit in 2014 het geval is. Iets minder dan een vijfde van de organisaties geeft ‘Anders’ aan (zie Figuur 3).

Als organisaties ‘Anders’ hebben geantwoord, betreft het bijvoorbeeld dat:

- nog over de scholing nagedacht moet worden;
- het gebruik van de meldcode onderdeel is van de opleiding van (nieuwe) medewerkers en terugkomt tijdens de werkbegeleiding en casuïstiekbespreking;
- de scholing over dit onderwerp een continu proces is;
- geschoolde medewerkers hun collega’s opleiden;
- er een interne workshop/studiebijeenkomst over de meldcode is gehouden.

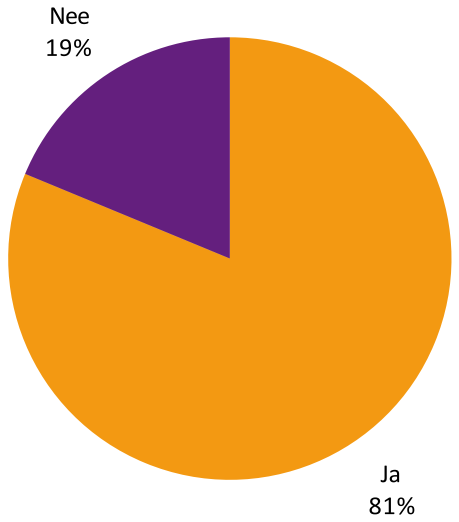

Figuur 3 ***Wanneer zijn alle in aanmerking komende medewerkers getraind?*** **(N=80)**

Binnen vrijwel alle op de meldcode gerichte trainingen wordt aandacht besteed aan de onderwerpen 'vroegsignalering' (96%) en 'het bespreekbaar maken van signalen met cliënten' (92%).

Aandachtsfunctionaris kindermishandeling en huiselijk geweld

Een ruime meerderheid (81%) van de 80 organisaties die aangeven over een meldcode te beschikken, heeft één of meer aandachtsfunctionarissen kindermishandeling en huiselijk geweld aangesteld, die door medewerkers geraadpleegd kunnen worden (zie Figuur 4).

Figuur 4 ***Eén of meer aandachtsfunctionarissen aangesteld binnen uw organisatie?*** **(N=80)**

Van de 65 organisaties die een aandachtsfunctionaris hebben aangesteld, heeft iets meer dan tweederde (69%) één tot vijf aandachtsfunctionarissen aangesteld. De overige organisaties hebben

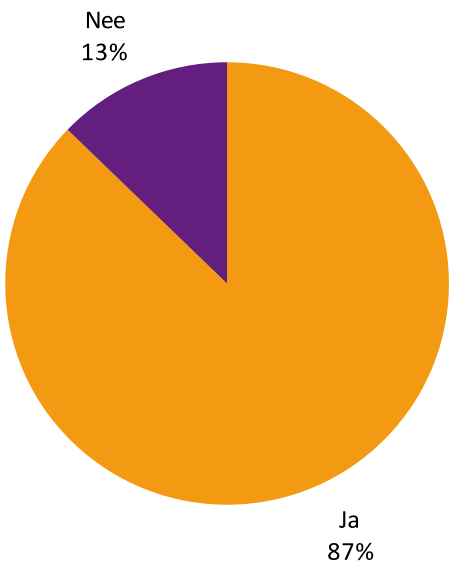
vijf tot tien aandachtsfunctionarissen (13%) of meer dan tien aandachtsfunctionarissen (18%).

Bij driekwart van de organisaties die aandachtsfunctionarissen hebben aangesteld, is deze functie belegd bij de gedragswetenschapper. Andere organisaties hebben dit belegd bij een functioneel leidinggevende, een staf- of beleidsmedewerker of een uitvoerend medewerker.

Ruim de helft (57%) van de aandachtsfunctionarissen heeft, naast de reguliere scholing in de meldcode, een specifiek op deze functie gerichte training gevolgd. Een derde (34%) heeft geen specifieke training gevolgd en 9% van de organisaties geeft aan dat hun aandachtsfunctionarissen in 2013 een speciale training zullen volgen.

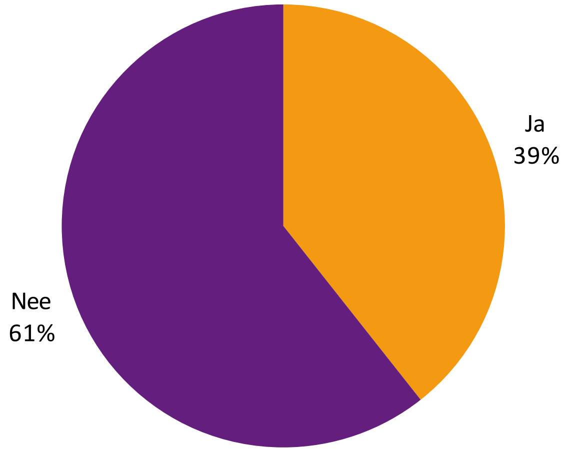
2.3 Verklaring Omtrent het Gedrag

De meerderheid (87%) van de 94 organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld, geeft aan te beschikken over een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) van alle medewerkers die contact hebben met cliënten (zie Figuur 5). De organisaties die niet voor alle medewerkers een VOG hebben (12) antwoorden, op één na, dat zij sinds enkele jaren standaard een VOG vragen van nieuwe medewerkers, maar dat zij dit voorheen niet deden. Hierdoor hebben ze niet van alle medewerkers die al langere tijd in dienst zijn een VOG. De helft van deze organisaties (6) vraagt dit nu alsnog van deze medewerkers.

Figuur 5 *Heeft uw organisatie een VOG van alle medewerkers die contact hebben met cliënten?* (N=94)

Negenendertig procent van alle organisaties zegt periodiek een VOG van alle daarvoor in aanmerking komende medewerkers te vragen (zie Figuur 6). Zij doen dit eenmaal per 3, 4 of 5 jaar.

Figuur 6 ***Vraagt uw organisatie periodiek een VOG van alle daarvoor in aanmerking komende medewerkers?*** **(N=94)**

Hoofdstuk 3 Beantwoording onderzoeksvragen en conclusies

In dit hoofdstuk geeft de inspectie antwoord op de vraag in hoeverre de organisaties die onder haar toezicht vallen beschikken over een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en in hoeverre medewerkers beschikken over een VOG. Vervolgens trekt de inspectie enkele conclusies.

De beantwoording van de onderzoeksvragen luidt:

1. Bijna driekwart (72%) van de organisaties heeft aangegeven een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling te hebben ingevoerd, als bedoeld in de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Dertien procent heeft aangegeven alleen een meldcode Kindermishandeling te hebben. De organisaties die hebben aangegeven nog niet over een meldcode te beschikken (15%), hebben (op één na) aangegeven hier in 2013 wel over te beschikken.

Van de organisaties die aangeven over een meldcode te beschikken, geldt dat:

- nagenoeg alle organisaties (98%) de vijf stappen van het Basismodel meldcode in hun meldcode hebben opgenomen;
- bijna alle organisaties (96%) de eindverantwoordelijkheid voor de beslissing al dan niet bij het AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) of SHG (Steunpunt Huiselijk Geweld) te melden heeft belegd;
- nagenoeg alle organisaties (97%) het gebruik van de meldcode evalueren, of dit in 2013 of in 2014 gaan doen;
- driekwart van de organisaties nog bezig is met de scholing van hun medewerkers in het gebruik van de meldcode;
- nagenoeg alle organisaties aandacht binnen de scholing besteden aan vroegsignalering en aan het bespreekbaar maken van signalen met cliënten (96% en 92%);
- een ruime meerderheid (81%) een of meer aandachtsfunctionarissen kindermishandeling en huiselijk geweld heeft aangesteld.

2. Het merendeel (87%) van alle organisaties geeft aan te beschikken over een VOG van hun medewerkers die contact hebben met cliënten. Negenendertig procent van de organisaties vraagt periodiek (eenmaal per 3, 4, of 5 jaar) een VOG van alle daarvoor in aanmerking komende medewerkers.

De inspectie concludeert dat een groot deel van de organisaties die onder haar toezicht vallen aangeeft over een meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling te beschikken, of hier in 2013 over te zullen beschikken. De inspectie vindt dit een positief resultaat. Tevens vindt de inspectie het positief dat de organisaties de vijf stappen van het Basismodel kindermishandeling in hun meldcode hebben opgenomen. Ook is positief dat de meeste organisaties een of meer aandachts-functionarissen hebben aangesteld. Deze resultaten laten zien dat het merendeel van de organisaties zich bewust is van de meerwaarde die een meldcode kan hebben bij het signaleren en

handelen in geval van (een vermoeden van) kindermishandeling, en heeft geanticipeerd op de wettelijke verplichting hiervan.

Het is van belang dat organisaties doorgaan met het scholen van hun medewerkers in het gebruik van hun meldcode en het evalueren van het gebruik van de meldcode. Immers, een goed gebruik van de meldcode draagt eraan bij dat signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld eerder worden opgepakt, zodat sneller en adequater hulp kan worden ingezet.

De inspectie vindt het positief dat het merendeel van de organisaties aangeeft over een VOG te beschikken van alle medewerkers die contact hebben met cliënten. De inspectie signaleert dat het nog geen gemeengoed is dat organisaties periodiek (bijvoorbeeld elke 3, 4, of 5 jaar) een VOG van hun medewerkers vragen.

Bijlage Toelichting op de respons

Onderstaand volgt een toelichting op de cijfers uit Tabel 1, waarin is aangegeven welke organisaties aan het onderzoek hebben deelgenomen.

Tabel 1

Respondenten	
Type organisatie	**Aantal**
Bureau Jeugdzorg	14
Justitiële Jeugdinrichting	6
Landelijk Werkende Instelling[10]	6
Organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp (incl. JeugdzorgPlus)	64
Raad voor de Kinderbescherming (Landelijk Bureau)	1
Schippersinternaat	3
Totaal	**94**

Enkele organisaties die door de inspectie zijn aangeschreven, hebben geen vragenlijst ingevuld, om de volgende redenen:

- Bureau Jeugdzorg Haaglanden en Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland hebben een gezamenlijke meldcode;
- enkele justitiële jeugdinrichtingen vormen samen met een organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp één organisatie, zij hebben een gezamenlijke meldcode;
- enkele jeugdzorg plus organisaties vormen samen met een organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp één organisatie, zij hebben een gezamenlijke meldcode;
- één schippersinternaat vormt samen met een organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp één organisatie, zij hebben een gezamenlijke meldcode.

[10] Dit zijn: Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Nidos, Leger der Heils Jeugdzorg en Reclassering, SGJ Christelijke Jeugdzorg, de William Schrikker Groep en het Joods Maatschappelijk Werk.